

Soubor indikátorů rozvoje sociální gramotnosti pro předškolní vzdělávání

(U – činnosti učitele, D – činnosti dítěte)

Oblast: Komunikace

Dítě zvládá techniku řeči (držení těla, dech, posazení hlasu, artikulace apod.), vnímá v praxi komunikace význam tónu hlasu (výrazu řeči) a používá ho.

- U: Učitel dává dětem podněty k optimalizaci techniky a výrazu jejich řeči.
- U: Učitel zavádí aktivity přímo učící dovednosti techniky sdělování (dýchání, artikulace) a (ve hrách) výrazového vyprávění, hraní postav apod.
- U: Učitel reaguje na promluvy dětí a formou jejich reflexe je opravuje, zdokonaluje apod.
- D: Dítě je schopno souvislého monologického projevu.

Dítě se vyjadřuje (přiměřeně svému věku) věcně, správně a jasně (příp. i stručně apod.).

- U: Učitel dává dětem prostor k vysvětlování, vyprávění atd., a v případě potřeby koriguje přítomnost objevujících se chyb.
- D: Dítě se vyjadřuje věcně, správně a jasně (příp. i stručně apod.).
- D: Dítě zvládá základní funkční moduly komunikace pro různé situace, dokáže v základních komunikačních situacích volit vhodný komunikační styl (viz: naslouchání, vysvětlování, zdravení, prosba, poděkování).

Dítě v konfliktních (např. spor) či potenciálně konfliktních (např. kritika) situacích rozlišuje a uplatňuje projevy respektující a nerespektující komunikace.

- U: Učitel seznamuje děti s prvky respektující a nerespektující komunikace, upozorňuje na ně, uvádí příklady.
- U: Učitel využívá praktických činností pro učení „já-výroků“ nebo postupů asertivních obran (mně se to nelíbí, nedělej mi to, chci si hrát sám).
- D: Dítě dokáže použít „já-výrok“ nebo některé asertivní formulace.
- D: Dítě dokáže obhájit svůj postoj a názor, řešit konflikt dohodou.

Dítě vyslechne (soustředěně) komunikačního partnera.

- U: Učitel upozorní dítě v okamžiku, je-li zřejmé, že svého komunikačního partnera neposlouchá.
- U: Učitel zavádí aktivity trénující naslouchání bez přerušování mluvčího.

- D: Dítě dokáže poslouchat svého komunikačního partnera.

Dítě rozpozná agresivní komunikaci a používá vhodné strategie obrany proti agresi.

- U: Učitel vysvětluje podstatu agresivního jednání a vytváří/předkládá modelové situace, v nichž toto jednání mohou děti rozpoznat. Vede k hledání a nalézání optimálního způsobu reagování.
- U: Učitel upozorňuje na okamžiky, kdy se ve třídě objeví agresivita.
- U: Učitel hovoří s dětmi o reagování na agresivitu, používá příklady, případně i nácvik obran proti agresi.
- D: Dítě dokáže popsat agresivní jednání (ubližování, ponižování).
- D: Děti si v modelových situacích zkouší obrany proti agresi (např. opět prostřednictvím asertivních výroků; nebo v případě potřeby umět požádat druhého o pomoc – pro sebe či pro jiné dítě).
- D: Dítě umí v takové situaci požádat druhého o pomoc pro sebe či pro jiné dítě.

Dítě uvažuje o lhaní a podvádění v komunikaci a o jejich účelu.

- U: Učitel hovoří s dětmi o klamání, lhaní a jejich projevech (i ve vztahu k morálním důsledkům).
- D: Dítě se zamýšlí nad tím, kdy a jak tyto způsoby komunikace používá.

Oblast: Kooperace a kompetice

Dítě spolupracuje s druhými.

- U: Učitel organizuje kooperativní činnosti dětí a o výhodách a úskalích kooperace s nimi hovoří.
- D: Dítě spolupracuje s druhými v úrovni adekvátní věku.

Dítě používá základní individuální a sociální dovednosti pro práci ve skupině (seberegulace v situaci nesouhlasu či konfliktního jednání členů skupiny; dovednost odstoupit od vlastního nápadu; podřízení se vedení druhého; dovednost navazovat na druhé a rozvíjet jejich myšlenky apod.)

- U: Učitel zadává dětem v průběhu činností kooperativní úkoly a jejich prostřednictvím je učí jednotlivým dovednostem kooperativní práce.
- D: Děti respektují jiný názor, přijímají a uzavírají kompromisy, řeší konflikty.
- D: Děti si pojmenovávají své dovednosti pro společnou práci.
- D: Děti si pojmenovávají pravidla pro společnou práci a dodržují je.

Dítě se učí reagovat v situacích soutěže různými způsoby, trénuje odolnost, učí se respektovat etická pravidla, příp. poznává svůj vztah k soutěži (baví ho – nebaví apod.).

- U: Učitel koriguje (a reflektuje) chování dětí při soutěživě zaměřených aktivitách s ohledem na respektování etických pravidel vůbec a slušného chování i v situaci soutěže.

Oblast: Poznávání lidí a interakčních jevů

Dítě se zajímá o spolužáky i o učitele a toto poznání prohlubuje.

- U: Učitel projevuje zájem o svět dětí.
- U: Učitel dává příležitost k poznávání dětí navzájem.
- U: Učitel dává příležitost k vzájemnému empatování.
- D: Dítě je schopno formulovat to, co ví o druhých ve třídě, umí mluvit o jejich chování.
- D: Dítě vykazuje projevy empatie vůči druhým (soucítí s ním, nabídne mu pomoc, bere ohled na druhého).

Oblast: Vztahy mezi lidmi

Dítě projevuje svým chováním respekt k základním lidským právům vůbec a konkrétně i k právům svých spolužáků a učiteli (právům ve smyslu zákonném i psychologickém a morálním).

- U: Učitel sleduje aspekt naplňování práv v různých situacích ve třídě a reflektuje ho s dětmi.
- D: Dítě si uvědomuje svá práva i práva druhých, učí se je chránit a respektovat.
- D: Dítě se chová tak, aby nekrátilo nikoho v jeho právech.

Dítě dokáže chápat, že všichni lidé (dětí) mají stejnou hodnotu, přestože je každý jiný (jinak vypadá, jinak se chová, něco jiného umí či neumí apod.), a projevuje svým chováním respekt k různým formám odlišnosti (různost pohlaví, etnika, kultury, náboženství, zájmů, sociálního zařazení apod.) ve společnosti i ve třídě.

- U: Učitel svým jednáním podporuje respekt k odlišnosti k výše zmíněným kategoriím.
- U: Učitel upozorňuje na problematické situace týkající se tohoto tématu (zejm. ve třídě, ale i obecně ve společnosti) a reflektuje je s dětmi.
- D: Dítě chápe, že všichni lidé mají stejnou hodnotu.

Dítě popíše, co vztahům škodí a co je podporuje, rozpoznává základní hodnoty mezilidského chování (slušnost, respekt), snaží se v souladu s nimi chovat.

- U: Učitel hovoří s dětmi o tom, co pomáhá budovat vztahy a co ne.
- U: Učitel reflektuje s dětmi situace, které ve třídě škodí nebo naopak prospívají vzájemným vztahům.
- D: Dítě se snaží o udržení běžných vztahů ve skupině (dodržuje dohodnutá a pochopená pravidla vzájemného soužití a chování v mateřské škole).
- D: Vztahy ve třídě a klima se jeví jako dobré.

Dítě se spolupodílí na formulaci základních pravidel chování ve třídě a ve škole a respektuje je.

- U: Učitel spolu s dětmi vypracovává, domlouvá, konzultuje psaná (kreslená atd.) pravidla chování ve třídě.
- U: Učitel reflektuje s dětmi samovolně vznikající „nepsaná“ pravidla ve třídě.
- U: V případě, že děti domluvená pravidla nedodržují, učitel s dětmi tuto skutečnost reflektuje (popis, hledání příčin, hledání možností nápravy).
- D: Dítě formuluje/pomáhá formulovat některá pojmenovaná pravidla ve třídě.
- D: Dítě jedná v souladu s pravidly.

Dítě jedná tak, aby jeho chování vytvářelo a podporovalo dobré mezilidské vztahy a řešilo problémy ve vztazích, zejména zdraví, žádá, děkuje, omlouvá se, poskytuje pomoc, daruje, slaví, řeší konflikty, projevuje zájem o druhého, ovládá své emoce, sdílí, spolurozvíjí témata druhých lidí apod.

- U: Učitel vede děti k podpoře dobrých vztahů – hovoří s nimi, reflektuje nastalé situace, příp. zavádí nácvik dovedností.
- D: Dítě projevuje respekt k druhým, používá slova jako: můžu, prosím, děkuji apod.
- D: Dítě užívá většinu z výše uvedených dovedností.